

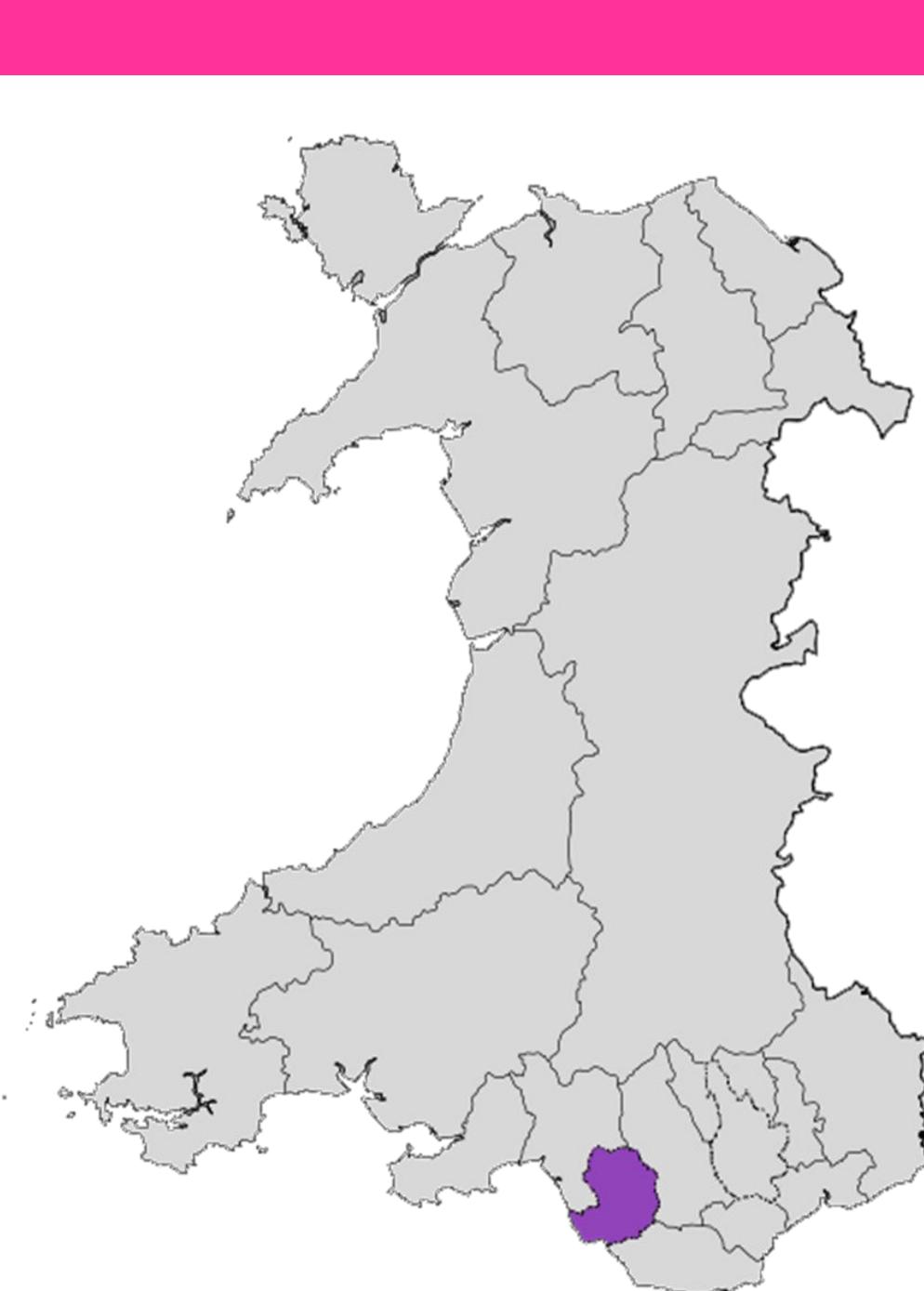
Enwau Lleoedd ym Mwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr

Place Names in
Bridgend
County Borough

Hoffai Menter Bro
Ogwr a Cwmni2
ddiolch i dîm
'Reach' (sy'n gyfrifol am
weithredu'r Cynllun
Datblygu Gwledig yn
ardaloedd gwledig
bwrdeistref sirol
Penybont-ar-Ogwr) am
eu cymorth a chef-
nogaeth wrth ddatbly-
gu'r prosiect
enwau lleoedd hwn.

Menter Bro Ogwr and
Cwmni2 would like to
thank the Reach team
(who are responsible
for the implementation
of the RDP in the rural
areas of Bridgend
county borough) for
their assistance and sup-
port in developing this
place names project.

Mae'r map wedi'i rannu i bum ardal, sef cymoedd Llynfi, Garw ac Ogwr gyda'r enwau lleoedd yn rhedeg o'r gogledd i'r de mwy neu lai'n dilyn llif eu hafonydd, yna Gwlad a Thref ac yn olaf Yr Arfordir, gyda'r ddwy ardal olaf hynny'n cael eu rhifo a'u rhestru o'r gorllewin i'r dwyraint.

Mae'r cofnodion wedi'u rhestru yma fel enwau Cymraeg ac yna'r enw neu fersiwn Saesneggyda phob un yn dangos yr elfennau sy'n ffurio'r enw hwnnw, er mwyn eich helpu deall yr ystyr a'r tarddiad.

Mae pob tref a phentref yn y rhestr â'r cyfeirnodau grid hefyd, er mwyn i chi allu dod o hyd iddynt yn hawdd.

The map is divided into five areas, namely the Llynfi, Garw and Ogmore valleys, with place names running from north to south, more or less following the course of the rivers, then Town and Country and finally The Coast, with the latter two areas numbered and listed from west to east.

The entries are listed as the Welsh name and then the English name or version and with each one indicating the elements that make up that name, in order to help you understand the meaning and origin.

Every town and village in the list also contains the grid reference, so you can locate them easily.

Rhestr Gryno'r Enwau Lleoedd

Place Names Quick List

Cwm Llynfi | Llynfi Valley

	Cymraeg	English name or „version”	Cyfeirnod Grid Grid Reference
1	Caerau	-	SS854 942
2	Nantyffylon	-	SS850 925
3	Maesteg	-	SS852 913
4	Garth	-	SS863 908
5	Llwydarth	-	SS860 901
6	Cwmfelin	-	SS862 895
7	Llangynwyd	-	SS856 887
8	Pont-rhyd-y-cyff	-	SS870 889

Cwm Garw | Garw Valley

	Cymraeg	English name or „version”	Cyfeirnod Grid Grid Reference
9	Blaengarw	-	SS902 929
10	Pontycymer	-	SS903 914
11	Pant-y-gog	-	SS906 906
12	Pont-y-rhyl	-	SS906 894
13	Llangeinwyr	Llangeinor	SS914 876

Cwm Ogwr | Ogmore Valley

	Cymraeg	English name or „version”	Cyfeirnod Grid Grid Reference
14	Nant-y-moel	-	SS934 928
15	-	Price Town	SS937 920
16	-	Wyndham	SS932 915
17	Cwm Ogwr	Ogmore Vale	SS933 901
18	-	Lewistown	SS934 883
19	Pantyrawel	-	SS929 876
20	Melin Ifan Ddu	Blackmill	SS934 866
21	Glynogwr	-	SS956 872

Gwlad a Thref | Town and Country

	Cymraeg	English name or „version”	Cyfeirnod Grid Grid Reference
22	Gogledd Corneli	North Cornelly	SS817 817
23	Y Pîl	Pyle	SS826 824
24	Mynydd Cynffig	Kenfig Hill	SS837 829
25	Cefn Cribwr	-	SS854 827
26	Pen-y-bryn	-	SS837 846
27	Aber-baeden	Aber-baiden	SS858 844
28	Cwm Ffos	Cwm Ffoes	SS864 828
29	Ffordd-y-gyfraith	-	SS868 842
30	Trelales	Laleston	SS874 797

Pen-y-bont ar Ogwr

	Cymraeg	English name or „version”	Cyfeirnod Grid Grid Reference
31	Llangwydd	-	SS868 813
32	-	Broadlands	SS888 793
33	Betws	Bettws	SS899 867
34	Shwt	-	SS890 867
35	Goetre-hen	Coytrahen	SS890 855
36	Tondu	-	SS893 844
37	Abercynffig	Aberkenfig	SS892 836
38	Sam	-	SS902 835
39	Pen-y-fai	-	SS893 820
40	Brynmelyn	-	SS906 848
41	Abergarw	-	SS909 847
42	Bryncethin	-	SS914 841
43	Bryn-coch	-	SS911 838
44	Pen-y-cae	-	SS903 825
45	Y Felin-wyllt	Wildmill	SS903 820
46	Llidiard	Litchard	SS909 819
47	Penybont-ar-Ogwr	Bridgend	SS906 799
48	Tredŵr	Waterton	SS932 788
49	Pen-yr-heol	-	SS921 826
50	Coety	Coity	SS922 814

	Cymraeg	English name or „version”	Cyfeirnod Grid Grid Reference
51	Y Bragle	Brackla	SS922 799
52	Llangrallo	Coychurch	SS937 795
53	Heol-laethog	-	SS931 843
54	Heol-y-cyw	-	SS945842
55	Wern Tarw	-	SS960 845
56	Rhiwceiliog	-	SS964 841
57	Pencoed	-	SS959 816
58	Penprysg	Penprisk	SS962 821

Yr Arfordir | The Coast

	Cymraeg	English name or „version”	Cyfeirnod Grid Grid Reference
59	Mawdlam	Maudlam	SS807 819
60	Cynffig	Kenfig	SS802 810
61	Corneli Waelod	South Cornelly	SS820 803
62	Notais	Nottage	SS812 781
63	Porthcawl	-	SS816 769
64	Y Drenwydd yn Notais	Newton	SS837 776
65	Llandudwg	Tythegston	SS856 788
66	Merthyr Mawr	-	SS885 776

Cwm Llynfi

Llynfi Valley

Llangynwyd

I. Caerau

Cyfeirnod Grid SS 854 942 Grid Reference

'caer' yn ei ffurf luosog

'caer' meaning 'fort', in its plural form

Ffeil Ffeithiau - Efallai wedi enwi ar ôl y twmpathau cyn-hanesyddol ar gopa'r mynydd sydd wedi rhoi'u henw i Nant Caerau sy'n llifo i'r Afon Llynfi.

Fact File - Possibly named after the prehistoric mounds on the tops of the hills that have given their name to the stream Nant Caerau that flows into the Llynfi River.

2. Nantyffyllon

Cyfeirnod Grid - SS 850 925- Grid Reference

yn wreiddiol 'nant' + 'y' + 'ffyrlling'

'nant' meaning 'stream', 'y' meaning 'the' and 'ffyrlling' meaning 'farthing'

Ffeil Ffeithiau - Lleoliad Ysgol Gymraeg Tyderwen, a sefydlwyd ym 1948 ond sydd wedi ei dymchwel bellach, dyma'r drydedd ysgol cyfrwng Cymraeg erioed yng Nghymru (ar ôl Aberystwyth a Llanelli) a'r un cyntaf yn Ne Cymru.

Fact File - The location of the now-demolished Ysgol Gymraeg Tyderwen, which was established in 1948, and was the third ever Welsh medium school in Wales (following those in Aberystwyth and Llanelli) and the first one in South Wales.

3. Maesteg

Cyfeirnod Grid - SS 852 913 - Grid Reference

'maes' + 'teg'

'maes' meaning 'field' or 'meadow' and 'teg' meaning 'fair'

Ffeil Ffeithiau - Cafodd y dref ei henwi ar ôl y tair fferm yn y cwm, a oedd yno cyn datblygiad diwydiant yn y 1820au - Maes-teg Uchaf, Maes-teg Ganol a Maes-teg Isaf.

Fact File - The town is named after the three farms in the valley until the development of industry in the 1820s - Maes-teg Uchaf, Maes-teg Ganol and Maes-teg Isaf.

4. Garth

Cyfeirnod Grid - SS 863 908 - Grid Reference

'garth'

Ffeil Ffeithiau - Mae'r pentref a'r cyn pwll glo wedi cymryd eu henw o Fryn y Garth, gyda chofnodion o'r enw hwnnw yn bodoli ers o leiaf 1588.

'garth' meaning 'enclosure' (for farm animals)

Fact File - The village and former coal pit take their name from the hill Y Garth, with records of that name dating from at least 1588.

5. Llwydarth

Cyfeirnod Grid - SS 860 901 - Grid Reference

"llwyd' + 'garth'

"llwyd', normally meaning 'grey' but here meaning 'brown' when used for describing landscape and 'garth' meaning 'enclosure' (for farm animals)

Fact File - The farm dates from the 16th Century and Llwydarth was the home of the influential Powell family and was a centre for writers and poets in Glamorgan in the 17th century.

6. Cwmfelin

Cyfeirnod Grid - SS 862 895 - Grid Reference

'cwm' + 'melin'

'cwm' meaning 'valley' and 'melin' meaning 'mill' - a water wheel mill in this case

Fact File - Named from the watermill that operated on Nant y Cerdin just before it flows into the Llynfi. The cottages are still in the same spot, just before Garth Station.

7. Llangynwyd

Cyfeirnod Grid - SS 856 887 - Grid Reference

'llan' meaning 'church' or 'parish' and the saint's name 'Cynwyd'

Fact File - St Cynwyd's church was founded in the 6th Century, the Old House pub dates from 1147 and village is also famous for its commemoration of Wil Hopcyn and the Maid of Cefn Ydfa, along with the tradition of Calen-nig, a New Year celebration of song featuring the Mari Lwyd, a horse's skull draped in a white sheet with flowers.

8. Pont-rhyd-y-cyff

Cyfeirnod Grid - SS 870 889 - Grid Reference

'pont' + 'rhyd' + 'y' + 'cyff'

'pont' meaning 'bridge' and 'rhyd' meaning 'ford' and 'y' meaning 'the' and 'cyff', originally from 'boncyff' meaning 'tree trunk'

Ffeil Ffeithiau - Yn ôl un stori leol, roedd enw'r pentref (y cyfeirir ati heddiw fel Llangynwyd, gyda'r hen bentref ar ben y bryn fel 'Top Llan') yn rhy anodd i feistr i'r gorsafod ynganu, felly fe wnaethant ddechrau alw'r lle yn 'Gorsaf Llangynwyd'. Mae llawer o bobl hŷn o hyd yn cyfeirio at yr ardal i lawr o Sgwâr Llan fel 'Ponty'.

Fact File - According to one tale, the name of the village (today referred to as Llangynwyd with the old hilltop village as 'Top Llan') was too difficult for stationmasters to pronounce, so they began to call the halt Llangynwyd Station. Many older people still refer to the area down from Llan Square as being 'Ponty'.

Pont-rhyd-y-cyff

Cwm Garw

Garw Valley

Pontycymer

9. Blaengarw

Cyfeirnod Grid - SS 902 929 - Grid Reference

'blaen' + 'garw'

'blaen' here meaning 'head of a valley' and 'garw', meaning 'rough' or 'wild' referring to the Garw river

Ffeil Ffeithiau - Cafodd mam darllenwr newyddion y BBC Huw Edwards ei geni ym Mlaengarw ac ysgrifennwyd un o emynau enwocaf Cymru 'Calon Lân' gan Daniel James (Gwyrosydd) pan oedd yn byw yn y pentref.

Fact File - The mother of BBC Newsreader Huw Edwards was born in Blaengarw and one of the most famous Welsh hymns 'Calon Lân' was written by Daniel James (Gwyrosydd) when he was living in the village.

10. Pontycymer

Cyfeirnod Grid - SS 903 914 - Grid Reference

'pont' + 'y' + 'cymer'

'pont' meaning 'bridge' and 'y' meaning 'the' and 'cymer' meaning 'river confluence' i.e. where two rivers flow into each other

Ffeil Ffeithiau - Cafodd y ffilm co-medi 'Very Annie Mary' o 2001, gyda'r actorion Rachel Griffiths, Jonathan Pryce ac Ioan Gruffudd ei ffilmio yn y pentref - a enwyd 'Ogw' yn y ffilm.

Fact File - The 2001 comedy 'Very Annie Mary', starring Rachel Griffiths, Jonathan Pryce and Ioan Gruffudd was filmed in the village - named 'Ogw' in the film.

Pontycymer

11. Pant-y-gog

Cyfeirnod Grid - SS 906 906 - Grid Reference

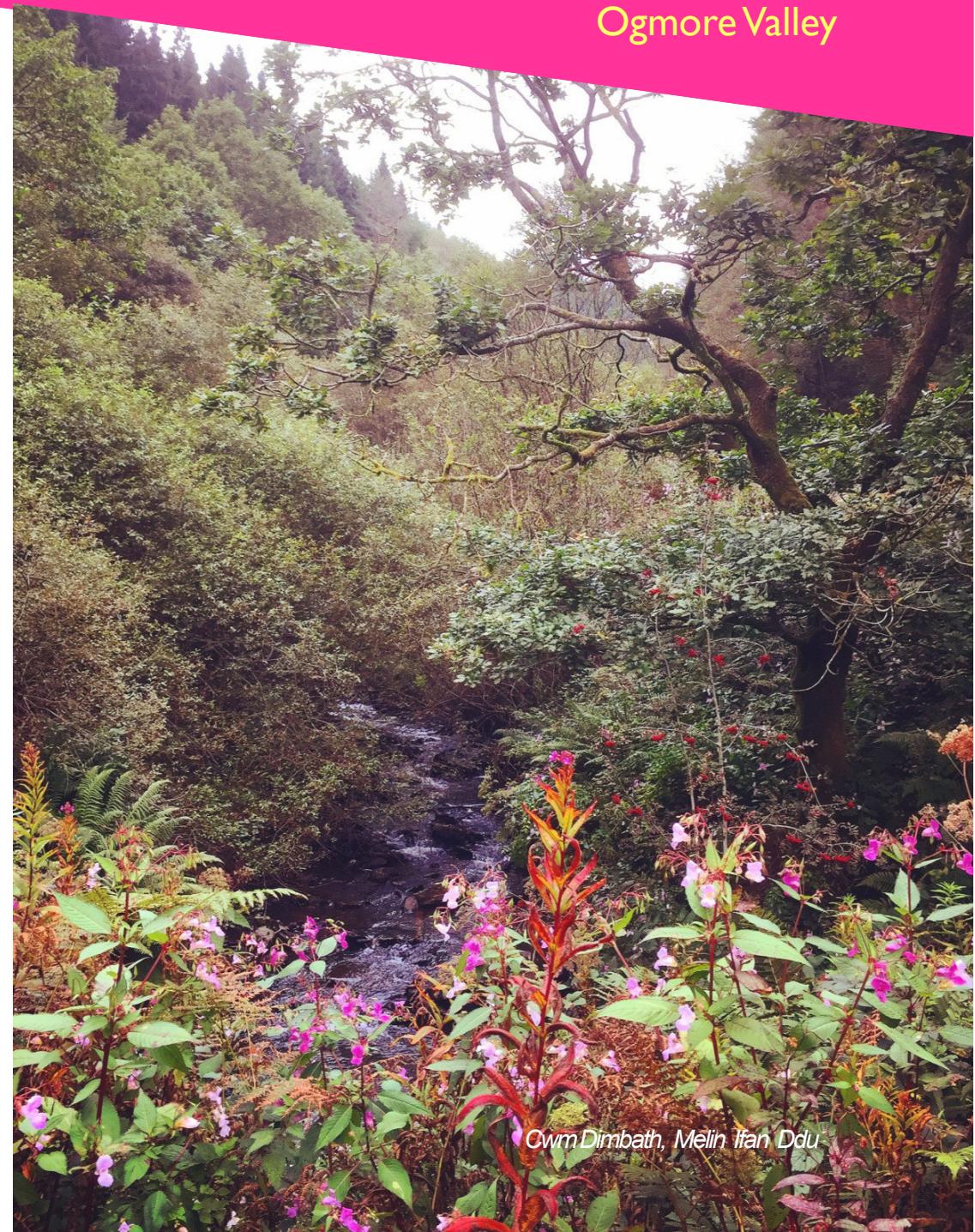
'pant' + 'y' + 'gog'

Ffeil Ffeithiau - Enwyd ar ôl Fferm Pant-y-gog ac mae hefyd yn rhoi ei enw yn Saesneg i un o'r strydoedd yn y pentref, Cuckoo Street.

-

'pant' meaning 'a hollow' and 'y' meaning 'the' and 'gog' meaning 'cuckoo'

Fact File - Named after Pant-y-gog Farm and also gives its name in English, to one of the streets in the village, Cuckoo Street.

12. Pont-y-rhyl

-

Cyfeirnod Grid - SS 906 894 - Grid Reference

yn wreiddiol 'pont' + 'yr' + gair o'r Hen Saesneg 'hyll'

Ffeil Ffeithiau - Enwyd ar ôl bryn y Rhyll a Choed-y-Rhyll gyda'r dduau ohonynt i'r gogledd o'r pentref ar y ffordd i Bant-y-gog. Mae'n rhannu ei enw/ystyr gyda thref Rhyl ar arfordir Gogledd Cymru.

Originally 'pont' meaning 'bridge' and 'yr' meaning 'the' and the Old English word 'hyll' meaning 'hillock'

Fact File - Named after the hill Rhyll and Coed-y-Rhyll (Rhyll Wood) both of which are to the north of the village on the way to Pant-y-gog. It shares its name/meaning with Rhyl on the North Wales coastline.

13. Llangeinwyr

Llangeinor

Cyfeirnod Grid - SS 914 876 - Grid Reference

'llan' + enw'r person 'Ceinwyr'

Ffeil Ffeithiau - Un o'r enwau lleoedd hynaf yn y fwrdeistref sirol, yn dyddio'n ôl i o leiaf 1139 OC.

'llan' meaning 'church' or 'parish' and originally the personal name 'Ceinwyr'

Fact File - One of the oldest place names in the county borough, dating back to at least 1139 AD.

14. Nant-y-moel

Cyfeirnod Grid - SS 934 928 - Grid Reference

'nant' + 'y' + 'moel'

Ffeil Ffeithiau - Yn wreiddiol Nant Moel o tua 1585, roedd y nant yn llifo trwy ddarn o dir moel - mae'r ardal bellach yn llawer mwy coedig a gyda llawer mwy o dai wrth gwrs.

'nant' meaning 'stream' and 'y' meaning 'the' and 'moel', here meaning 'bare'

Fact File - Originally Nant Moel from around 1585, the stream flowed through a bare stretch of land - the area is now forested and with far more houses of course.

15. -

Price Town

Cyfeirnod Grid - SS 937 920 - Grid Reference

y cyfenw 'Price' + 'tref'

Ffeil Ffeithiau - Yn dyddio o 1890 ac wedi'i enwi ar ôl Daniel Price (1837-1893), rheolwr traffig pyllau glo Ocean Merthyr.

the surname 'Price' and 'town'

Fact File - Dating from 1890 and named after Daniel Price (1837-1893), traffic manager of the Ocean Merthyr collieries.

16. -

Wyndham

Cyfeirnod Grid - SS 932 915 - Grid Reference

yr enw 'Wyndham'

the name 'Wyndham'

Ffeil Ffeithiau - Enwyd yn wreiddiol ar ôl The Wyndham Arms a'r unig stryd o dai a oedd yn agos iddo, daw'r enw personol o bosibl o aelodau gwa-hanol teulu'r larll Dunraven.

Fact File - Originally named after The Wyndham Arms and the only street of houses that was near it, the personal name possibly comes from various members of the Earl of Dunraven family.

17. Cwm Ogwr

Ogmore Vale

Cyfeirnod Grid - SS 933 901 - Grid Reference

'cwm' + enw'r afon 'Ogwr'

the river name 'Ogmore' and 'vale'

Nant-y-moel

Ffeil Ffeithiau - Mae un o hen siopau'r pentref, Siop a Haearn-werthwyr Gwalia, a adeiladwyd ym 1880, wedi cael ei symud fusol bric a'i ailadeiladu yn Amgueddfa Hanes Cenedlaethol Sain Ffagan.

Fact File - One of the old shops in the village, the Gwalia Stores and Ironmongers, which was built in 1880, has been moved brick by brick and rebuilt in the National Museum of History at St Fagans.

18. -

Lewistown

Cyfeirnod Grid - SS 934 883 - Grid Reference

y cyfenw 'Lewis' + 'tref'

the surname 'Lewis' and 'town'

Ffeil Ffeithiau - Enwyd ar ôl Syr William Thomas Lewis (1837-1914), Barwn Merthyr o Senghenydd, pen-naeth Lewis Merthyr Consolidated Collieries Ltd. ond yn wreiddiol roedd yr ardal wedi'i henwi ar ôl y fferm leol, Pentrebeili.

Fact File - Named from Sir William Thomas Lewis (1837-1914), Baron Merthyr of Senghenydd, head of the Lewis Merthyr Consolidated Collieries Ltd. but originally the area was known after the local farm, Pentrebeili.

19. Pantywael

Cyfeirnod Grid - SS 929 876 - Grid Reference

'pant' + 'yr' + 'awel'

'pant' meaning 'a hollow' and 'yr' meaning 'the' and 'awel' meaning 'a breeze'

Ffeil Ffeithiau - Enwyd ar ôl Fferm Pant-yn-awel, er bod mapiau yr Arolwg Ordinans o Forgannwg ym 1877 yn dangos y fferm fel Fferm Pant-un-awel, wedi cywiro yn ddiweddarach 1898 i Pant-yn-awel. Mae'n bosibl bod yr enw pentref, mewn gwirionedd yn disgrifio'r lleoliad fel bod yn y pant ger Fferm Awel.

Fact File - Named after Pant-yn-awel Farm, although Glamorganshire OS maps from 1877 show the farm as Pant-un-awel Farm, later corrected from 1898 - the hollow in the breeze. It is possible that the village name therefore actually is describing it as being in the hollow near Awel Farm.

20. Melin Ifan Ddu

Blackmill

Cyfeirnod Grid - SS 934 866 - Grid Reference

'melin' + yr enw personol 'Ifan' + 'du'

'melin' meaning 'mill' - a water wheel mill in this case, and the personol name 'Ifan' and 'du' meaning 'black' but here referring to Ifan being dark-haired

Ffeil Ffeithiau - Enwyd ar ôl y felin ddŵr a oedd yn eiddo i, ac yn cael ei rhedeg gan Ifan Ddu ap Gruffydd Goch.

Fact File - Named after the water mill owned and operated by the impressively named Ifan Ddu ap Gryffydd Goch.

21. Glynogwr

-

Cyfeirnod Grid - SS 956 872 - Grid Reference

'glyn' + enw'r afon 'Ogwr' - yr Ogwr Fach yn yr achos hwn sy'n llifo i'r Afon Ogwr ym Melin Ifan Ddu

'glyn' meaning 'a glen or small valley' and the river name 'Ogmore' - in this case the Ogwr Fach that flows into the main Ogmore River at Blackmill

Ffeil Ffeithiau - Hefyd yn cael ei galw'n Llandyfodwg ar ôl eglwys Tyfodwg Sant, roedd y pentref yn gartref i un o'r ysgolion cynradd lleiaf yn Ne Cymru hyd at ddiwedd y 1980au.

Fact File - Also known as Llandyfodwg after the church of St Tyfodwg, it was home to one of the smallest primary schools in South Wales until the late 1980s.

Gogledd Corneli

22. Gogledd Corneli North Cornelly

Cyfeirnod Grid - SS 817 817 - Grid Reference

'gogledd' + efallai o 'carn' + yr enw personol 'Eli'

Ffeil Ffeithiau - Mae Goleuadau'r Gogledd a'r Dehefyd yn cael eu galw'r Aurora Borealis a'r Aurora Australis - yn y 13eg ganrif cafodd Gogledd Corneli ei gofnodi fel Corneli Borealis a De Corneli fel Corneli Australis.

23. Y Pîl

Pyle

Cyfeirnod Grid - SS 826 824 - Grid Reference

yn wreiddiol yr hen air Cymraeg 'pil' a'r hen air Saesneg 'pill' sy'n meddwl 'pwll llanw' naill ai ar neu'n agos i'r arfordir

Ffeil Ffeithiau - Mae'n bosibl bod y pentref yn rhannu ei henw/ystyr gydag ardal Pillgwenlli yng Nghasnewydd gan fod y rhan honno o'r ddinas, ar lan afon Wysg, hefyd â llif y llanw sylwedol.

originally from the old Welsh word 'pil' or the old English 'pill' meaning a 'tidal pool' either on a river or near the coast

Fact File - It possibly shares its name/ meaning with the Pill area of Newport as that part of the city, on the banks of the Usk river, also has a significant tidal flow.

24. Mynydd Cynffig

Kenfig Hill

Cyfeirnod Grid - SS 837 829 - Grid Reference

'mynydd' + enw person ac afon 'Cynffig' neu 'Cenffig'

Ffeil Ffeithiau - Dechreuodd y chwaraewr rygbi Clifton Davies (1919 -1967) ei yrfa rygbi ym Mynydd Cynffig, ac aeth ymlaen i ennill 16 o gapiau dros Gymru a chwaraeodd yn rhaid y Llewod Prydeinig i Awstralia ym 1950.

'mynydd' here meaning 'large hill' and the personal and river name 'Cynffig' or 'Cenffig'

Fact File - Named from the watermill that operated on Nant y Cerdin just before it flows into the Lynfi. The cottages are still in the same spot, just before Garth Station.

25. Cefn Cribwr

-

Cyfeirnod Grid - SS 837 827 - Grid Reference

o 'cefn' + 'cribwr' o 'crib' + 'gŵr' ynmeddwl rhywun sy'n cribo gwlan

Ffeil Ffeithiau - Mae'r Gweithfeydd Haearn ym Mharc Bedford yn un o'r enghreifftiau mwyaf cyflawn o adeiladau o'r fath ym Mhrydain Fawr, ac maent yn cael eu diogelu fel Heneb Gofrestredig.

'cefn' here meaning 'ridge' and 'cribwr' from 'crib' and 'gŵr' - a person who combs wool after shearing

Fact File - The Ironworks in Bedford Park are one of the most complete examples of such buildings in the whole of Great Britain, and are actually protected as a Scheduled Ancient Monument.

Cefn Cribwr

26. Pen-y-brynn

Cyfeirnod Grid - SS 837 846 - Grid Reference

'pen' + 'y' + 'brynn'

Ffeil Ffeithiau - Un o'r pentrefannau lleiaf yn y fwrdeistref sirol, i'r gogledd o'r Pîl, wedi ei lleoli yn un o'r ardal oedd amethyddol gwledig. Mae'r Capel y Methodistaidd Calfinaidd yn y pentref yn dyddio'n wreiddiol o 1846.

27. Aber-baeden

Aber-baiden

Cyfeirnod Grid - SS 858 844 - Grid Reference

'aber' + enw'r nant 'Baedan' sydd efallai'n deillio o'r gair 'baedd' sef mochyn gwylt

Ffeil Ffeithiau - Bu Brwydr yr Oesoedd Twyll ym Mynydd Baddon rhwng y Celtaid a'r Eingl-Sacsoniaid goresgynnal rywbryd rhwng 490 a 517 OC. Mynydd Baedan yw un o 5 lle sydd wedi cael ei awgrymu fel lleoliad posibl ar gyfer y frwydr hon.

28. Cwm Ffos

Cwm Ffoes

Cyfeirnod Grid - SS 864 828 - Grid Reference

'cwm' + 'ffos'

Ffeil Ffeithiau - Yn cael ei defnyddio bellach i gyfeirio at yr ardal i lawr o groesffordd Cefn Cribwr tuag at Ffordd-y-gyfraith, daw'r enw gwreiddiol o'r cwm bach a'r fferm yn yr ardal, sydd yn awr wedi eu colli i raddau helaeth fel rhan o'r chwarel calchfaen gwag.

'pen' here meaning 'the top of' and 'y' meaning 'the' and 'brynn' meaning 'hill'

Fact File - One of the smallest hamlets in the county borough, north of Pyle, set in one of the rural farming areas. The Calvinistic Methodist Chapel in the village originally dates from 1846.

'aber' meaning 'mouth of the river' and the name of the stream 'Baedan' that possibly derives from the word 'baedd' meaning 'a boar'

Fact File - The Dark Age Battle of Mount Badon, known in Welsh as Mynydd Baddon, was fought between the Celts and the invading Anglo-Saxons sometime between 490 and 517 AD. Mynydd Baedan is one of 5 places that has been suggested as a possible location for this battle.

'cwm' meaning 'valley' and originally 'ffos' meaning 'a ditch, trench or moat'

Fact File - Now used to refer to the area from the crossroads in Cefn Cribwr down towards Ffordd-y-gyfraith, it was originally named after the small valley and farm in the area, now mostly lost as part of the abandoned limestone quarry.

29. Ffordd-y-gyfraith

Cyfeirnod Grid - SS 868 842 - Grid Reference

'ffordd' + 'y' + 'cyfraith'

'ffordd' meaning 'road' or 'way' and 'y' meaning 'the' and 'cyfraith' meaning 'law'

Ffeil Ffeithiau - Yn yr Oesoedd Canol, roedd Eglwys Cynwyd Sant yn Llangynwyd yn enwog fel cysegrfan i'r Grog Sanctaidd, a oedd yn gerflun o'r Croeshoeliad a oedd mor fyw y credwyd i allu ddarparu gwyrthiau. Roedd pererionion yn dilyn llwybrau penodol wrth ymweld â chysegrannau ac roedd un i Langynwyd o'r de hefyd yn cael ei ddefnyddi gan swyddogion yn cyflawni eu dyletswyddau ffurfiol, felly daeth y llwybr hwn yn adnabyddus fel Ffordd y Gyfraith.

30. Trelales

Laleston

Cyfeirnod Grid - SS 874 797 - Grid Reference

'tref' + yn wreiddiol yr enw teulu Normanaidd 'Lageles'

'tref' here meaning 'farmstead' in Welsh, the suffix 'ton' here the same in English, and the Norman family name 'Lageles'

Ffeil Ffeithiau - Mae'r pentref yn cymryd ei enw o'r teulu Normanaidd Lageles a ymsefydlodd yn yr ardal. Mae Eglwys Dewi Sant yn meddu ar nod-weddion sy'n dyddio'n ôl i'r 13eg a'r 14eg ganrif, mae'r 'Great House' yn dyddio o'n gynnar yn y 16eg ganrif ac mae Eglwys Bresbyteraidd Cymru Horeb y dyddio o 1831. Mae'r rhain a llawer o adeiladau eraill yn y pentref yn Adeiladau Rhestredig.

Fact File - The village takes its name from the Norman Lageles family who settled in the area. St David's church possesses features dating back to the 13th and 14th centuries, the Great House was built in the early 16th century and Horeb Welsh Presbyterian Church dates from 1831. These and many other buildings in the village are Listed Buildings.

Llangowydd

31. Llangowydd

Cyfeirnod Grid - SS 868 813 - Grid Reference

'llan' + enw'r sant 'Cewydd'

Ffeil Ffeithiau - Tai a ffermydd ar wasgar yw'r ardal wledig hon, ond mae adfeilion Eglwys Cewydd Sant i'r gogledd o Drelales, er mae ond meinir hynafol yno yn awr. Mae Cewydd Sant yn cyfateb yng Nghymru i Saint Swithin, saint i bwy y dylech weddio ar adegau o sychder. Felly, Cewydd Sant yw nawddsant glaw Cymru.

'llan' meaning 'church' or 'parish' and the saint's name 'Cewydd'

Fact File - Scattered houses and farms are all that are in this rural area, but though the ruins of the Church of St Cewydd lie to the north of Laleston, all that marks the site now are ancient standing stones. St Cewydd is the Welsh equivalent of St Swithin, saints to whom you should pray in times of drought. In other words, St Cewydd is the Welsh patron saint of rain.

32. -

Broadlands

Cyfeirnod Grid - SS 888 793 - Grid Reference

'tir' yn ei ffurf luosog + 'llydan'

Ffeil Ffeithiau - wedi enwi ar ôl y fferm Broadland Fawr, ac oherwydd y tiroedd fferm llydan, agored oedd yno'n wreiddiol.

'broad' and 'lands'

Fact File - Named after Broadland Fawr farm, and because of the wide, open farmland that was originally there.

33. Betws

Bettws

Cyfeirnod Grid - SS 899 867 - Grid Reference

'betws' sef hen air yn meddwl 'tŷ addoli'

Ffeil Ffeithiau - Mae Eglwys Dewi Sant ym mhentref Betws yn Adeilad a Rhestredig Gradd I ac yn dyddio o'r 12fed ganrif. Yn 1833, ysgrifennodd Samuel Lewis yn 'A Topographical Dictionary of Wales' - "Mae'r plwyf wedi ei leoli'n braff ar yr afon Ogwr, heb fod ymhell o'i chymher â'r Hafren, ac yn cael ei dyfrio gan y cornentydd Llynfi a Garw, sy'n ei ymylu ar ddau ochr".

from 'betws' meaning 'a meeting or prayer house'

Fact File - St David's Church in Betws is a Grade I Listed Building and dates from the 12th Century. In 1833, Samuel Lewis wrote in 'A Topographical Dictionary of Wales' - "This parish is pleasantly situated on the river Ogmor, not far from its confluence with the Severn, and is watered by the rivulets Llynvi and Garw, which bound it on two sides".

34. Shwt

Cyfeirnod Grid - SS 899 867 - Grid Reference

'o siŵt' yn wreiddiol, sef hen air am 'Iwybr dŵr'

Ffeil Ffeithiau - Roedd gan y mathau hyn o Iwybrau dŵr nifer o ddefnyddiau golchi wrth felino grawn ac o ran golchi glo.

from 'siŵt' meaning a 'leat' or 'water course'

Fact File - These kinds of water courses had a number of uses in milling grain or as coal washeries.

35. Goetre-hen

Coytrahen

Cyfeirnod Grid - SS 899 855 - Grid Reference

'coed' + 'tref' + 'hen'

Ffeil Ffeithiau - Mae'r pentref, tŷ mawr a'r bythynnod yn cymryd eu henw o'r coetir i'r dwyrain o'r pentref presennol, a ddangosir fel Coed Goetre-hen ar fapiau ym 1877.

'coed' meaning wood and 'tref' here meaning 'farmstead' and 'hen' meaning 'old'

Fact File - The village, great house and cottages take their names from the woodland to the east of the present-day village, shown as Coed Goetre-hen on maps in 1877.

A group of six young women are standing on a metal cattle grid in a rural, hilly area. They are all smiling and appear to be posing for a photo. The background features a large field with several wind turbines scattered across a grassy hillside under a blue sky with white clouds. A wooden fence runs along the left side of the cattle grid.

36. Tondu

Cyfeirnod Grid - SS 893 844- Grid Reference

'ton' + 'du'

Ffeil Ffeithiau - Yn cyfeirio o bosibl at liw tywyll y pridd yn y meysydd heb ei aredig ar y pryd, mae'r enw 'Tondu' yn ymddangos yn y ffurf honno ym 1525 ond erbyn y 1630au daeth yn 'Y Toune Dy' mewn rhai cofnodion cyn troi'n ôl i'r sillafiad gwreiddiol.

37. Abercynffig

Cyfeirnod Grid - SS 892 836 - Grid Reference

'aber' + enw person ac afon 'Cynffig' neu 'Cenffig'

Ffeil Ffeithiau - Fe wnaeth yr actores Pam Ferris, a ymddangosodd yn 'The Darling Buds of May' a 'Call the Midwife' ar y teledu ac yn y ffilm 'Harry Potter and the Prisoner of Azkaban' ar y sgrin fawr, tyfu i fyny yn Abercynffig.

38. Sarn

Cyfeirnod Grid - SS 902 835 - Grid Reference

'sarn'

Ffeil Ffeithiau - Mae'r pentref wedi ei enwi ar ôl yr hen ffermydd Sarn-fawr a Sarn-fach, tra bod enwau hen adeiladau eraill yn cael eu cofnodi mewn enwau strydoedd lleol, megis Heol Bryncwils (o Fferm Bryn Cwils) a Heol Persondy (o'r persondy yn Eglwys Llansantffraed).

'ton' here meaning 'unploughed grassland' and 'du' here meaning 'black' or 'dark'

Fact File - Possibly referring to the dark colour of the soil in the unploughed fields at the time, the name 'Tondu' appears in that form in 1525 but by the 1630s had become 'Y Toune Dy' in some records before reverting to the original spelling.

Aberkenfig

'aber' meaning 'mouth of the river' and the personal and river name 'Cynffig' or 'Cenffig'

Fact File - The actress Pam Ferris, who starred in 'The Darling Buds of May' and 'Call the Midwife' on TV and in 'Harry Potter and the Prisoner of Azkaban' on the big screen, grew up in Aberkenfig.

39. Pen-y-fai

Cyfeirnod Grid - SS 893 820 - Grid Reference

'pen' + 'y' + yn wreiddiol 'mai' neu 'mei'

Ffeil Ffeithiau - Datblygodd y pentref i gartrefu gweithwyr ystâd y teulu Llewellyn, a adeiladodd ac oedd yn byw ym Maenordy Cwrt Colman gerllaw.

40. Brynmenyn

Cyfeirnod Grid - SS 906 848 - Grid Reference

'bryn' + yn wreiddiol yr hen air Cymraeg 'meinin' sy'n meddwl 'caregog'

Ffeil Ffeithiau - Nid y gair 'menyn' sydd y tu ôl i'r enw lle hwn - y sillafiad gwreiddiol oedd 'Brynn-meinin' sy'n golygu bryn caregog. Fodd bynnag, dros amser newid y sillafiad i 'Brynenin' ac yna'n olaf i 'Brynenyn' o tuag adeg yr Ail Ryfel Byd.

41. Abergarw

Cyfeirnod Grid - SS 909 847 - Grid Reference

'aber' + 'garw'

Ffeil Ffeithiau - Enwyd ar ôl Fferm Aber-garw, a oedd wedi'i leoli'n agos i ble mae'r afon Garw yn llifo i'r Afon Ogwr.

'pen' here possibly meaning the 'end of' and 'y' meaning 'the' and 'mai' or 'mei' as the plural of an old Welsh word 'ma', so meaning 'plains' or 'open fields'

Fact File - The village developed to house the employees of the Llewellyn family estate, who built and lived at nearby Court Colman Manor.

'bryn' meaning 'hill' and originally the old Welsh word 'meinin' meaning 'stony'

Fact File - The word 'menyn' is Welsh for butter, but this village is not called 'Butter Hill' - the original spelling was 'Brynn-meinin' meaning stony hill. However over time the spelling changed to 'Brynenin' and then finally to 'Brynenyn' from around the time of the Second World War.

'aber' meaning 'mouth of the river' and 'garw', meaning 'rough' or 'wild', referring to the Garw river

Fact File - Named after Aber-garw Farm, which was located near where the Garw river flows into the Ogmore River.

42. Bryncethin

-

Cyfeirnod Grid - SS 914 841 - Grid Reference

'bryn' + hen air Cymraeg o'r Cañol Oesoedd 'cethin' yn meddwl 'twyll' neu 'gwrwgoch'

Ffeil Ffeithiau - Enwyd ar ôl y tair fferm Bryncethin-uchaf, Bryncethin-ganol a Bryncethin-isaf, sydd yn eu tro wedi cymryd eu henw o ymddangosiad coch twyll y pridd neu'r prysgdir yn yr ardal.

'bryn' meaning 'hill' and an old Welsh word from the Middle Ages 'cethin' meaning 'swarthy' or 'ruddy'

Fact File - Named after the three farms Bryncethin-uchaf, Bryncethin-ganol and Bryncethin-isaf, who in turn took their name from the dark red appearance of the soil or scrubland in the area.

43. Bryn-coch

-

Cyfeirnod Grid - SS 911 838 - Grid Reference

'bryn' + 'coch'

Ffeil Ffeithiau - Yn agos at Bryncethin, mae enw'r pentref yn deillio'n amlwg o'r un lliw llwytygoch y pridd neu'r prysgdir yn yr ardal.

'bryn' meaning 'hill' and 'coch' here meaning 'russet-coloured' rather than 'red'

Fact File - Near to Bryncethin, the village name clearly derives from the same dark red colouring of the soil or scrubland in the area.

44. Pen-y-cae

-

Cyfeirnod Grid - SS 903 825 - Grid Reference

'pen' + 'y' + 'cae'

Ffeil Ffeithiau - Un arall o bentrefanau lleiaf y fwrdeistref sirol, ger yr hen Fferm Tŷ Isaf sydd nawr yn dafarn pobogaidd y Ty-Risha.

'pen' here meaning the 'top of' and 'y' meaning 'the' and 'cae' meaning 'field'

Fact File - Another of the smallest hamlets in the county borough, near the former Tŷ Isaf Farm which is now the Ty-Risha Pub.

45. Y Felin-wyllt

Wildmill

Cyfeirnod Grid - SS 903 820 - Grid Reference

'y' + 'melin' + 'gwylt'

'y' meaning 'the' and 'melin' meaning 'mill' and 'gwylt' here possibly meaning 'speeding' or 'busy' rather than literally 'wild'

Ffeil Ffeithiau - Roedd y Felin Flawd wedi'i lleoli ger yr afon Ogwr lle mae strydoedd Tai'r Felin wedi'u lleoli heddiw.

Fact File - The Corn Mill was located near the Ogmore river where the houses on Tai'r Felin are located today (The Mill Houses).

46. Llidiard

Litchard

Cyfeirnod Grid - SS 909 819 - Grid Reference

yn wreiddiol 'llidiart' sef gair arall am 'clwyd' neu 'gât' fferm nid un yr ardd

originally from 'llidiart' meaning 'gate' usually a farm gate rather than a garden gate

Ffeil Ffeithiau - Roedd y Felin Flawd wedi'i lleoli ger yr afon Ogwr lle mae strydoedd Tai'r Felin wedi'u lleoli heddiw.

Fact File - Named after Llidiard Farm (where the Red Dragon Pub is today), another old farm name Pen-yr-allt has also been kept as a local street name, Penyrrallt Avenue.

Llidiard

Pen-y-bont ar Ogwr

47. Penybont-ar-Ogwr Bridgend

Cyfeirnod Grid - SS 906 799 - Grid Reference

'pen' + 'y' + 'pont' + enw'r afon
'Ogwr'

Ffeil Ffeithiau - Mae'r Hen Bont yn dyddio o tua 1425 ac mae'n dirnod ac atyniad twristiaeth enwog. Daw Prif Weinidog presennol Cymru o Benybont-ar-Ogwr, fel y mae actores rhaglenni teledu Gavin & Stacey a Stella, Ruth Jones, a hefyd William Morgan a oedd yn feddyg a ffisegydd sydd bellach yn cael ei gydnabod fel rhywun oedd wedi arbrofi'n ddiwybod gyda phelydrau-x 110 o flynyddoedd cyn iddynt gael eu hastudio yn swyddogol gan y ffisegydd Almaeneg Wilhelm Röntgen.

'pen' here meaning 'the end of' and 'y' meaning 'the' and 'pont' meaning 'bridge' and the river name 'Ogwr' (Ogmore)

Fact File - The Old Bridge dates from around 1425 and is a famous landmark and tourist attraction. The current First Minister of Wales is from Bridgend, as is Gavin & Stacey and Stella actress Ruth Jones, and also William Morgan a physician and physicist who is now credited as having unknowingly experimented with X-rays 110 years before they were officially studied by German physicist Wilhelm Röntgen.

48. Tredŵr

Waterton

Cyfeirnod Grid - SS 932 788 - Grid Reference

'tref' + 'dŵr'

Ffeil Ffeithiau - Erbyn hyn, mae'n ardal ddiwydiannol brysur, ond cynt roedd yn rhostir eang o'r enw 'Watertown Moor', gyda dim ond ychydig o dai (Watertown Court a Watertown Hall, er enghraifft) a Melin-Tredŵr oedd yr unig ddiwydiant yn yr ardal.

'tref' here meaning 'farmstead' and 'dŵr' meaning 'water'

Fact File - Now a busy industrial area, it was formerly a wide moorland called Watertown Moor, with only a few houses (Watertown Court and Watertown Hall for example) and Watertown Mill was the only industry in the area.

49. Pen-yr-heol

Cyfeirnod Grid - SS 921 826 - Grid Reference

'pen' + 'yr' + 'heol'

Ffeil Ffeithiau - Pentrefan i'r gogledd o Goity, ger Carchar y Parc a bellach bron yn cael eu llyncu gan y datblygiadau tai newydd rhwng Llidiard a Choety.

'pen' here meaning 'the top of' and 'y' meaning 'the' and 'heol' meaning 'road'

Fact File - A hamlet of houses north of Coity, near the Parc Prison and now dwarfed by the new housing developments between Llitchard and Coity.

50. Coety

Coity

Cyfeirnod Grid - SS 922 814 - Grid Reference

yn wreiddiol y gair 'coetir' sef 'coed' + 'tir'

Ffeil Ffeithiau - Mae Castell Coety yn Adeilad Rhestredig Gradd I ac yn un o'r cestyll cyflwr gorau yn Ne Cymru; cafodd ei adeiladu tua 1100 OC gan Payn Turberville, a oedd yn un o Ddeuddeg Marchog Morgannwg, grŵp chwedlonol o farchogion yn y 12fed ganrif.

originally from 'coetir' ('coed' and 'tir') meaning 'woodland'

Fact File - Coity Castle, a Grade I Listed Building and one of the best-preserved castles in South Wales, was built around 1100 AD by Payn Turberville, who was one of the Twelve Knights of Glamorgan, a legendary group of 12th Century knights.

51. Y Bragle

Brackla

Cyfeirnod Grid - SS 922 799 - Grid Reference

daw'r tarddiad efallai o 'bragu' + 'lle'

Ffeil Ffeithiau - Enwyd o bosibl ar ôl 'Brady' (ŷ bragu) ger Coety (1877), esboniad arall yw bod yr enw 'Bryn Brackla' yn dyddio'n ôl i gyfnod y Normaniad a 'Bracula' dylai'r fersiwn Gymraeg fod.

possibly from 'bragu' meaning 'to brew' and 'lle' meaning 'place'

Fact File - Possibly named after 'Brady' (a brewing house) near Coity (1877), another explanation is that Brackla Hill as a name dates back to Norman times and that the Welsh version should be 'Bracula'.

52. Llangrallo

Coychurch

Cyfeirnod Grid - SS 937 795 - Grid Reference

'llan' + enw'r sant 'Crallo'

'llan' meaning 'church' or 'parish' and the saint's name 'Crallo'

Fact File -

Ffeil Ffeithiau -

53. Heol-laethog

-

Cyfeirnod Grid - SS 931 843 - Grid Reference

'heol' + 'llaethog'

'heol' meaning 'road' and 'llaethog' meaning 'milky'

Fact File - Probably named as such due to dairy farms in the area and nothing to do with views of the Milky Way galaxy, though in such a rural area there's very little light pollution for star-gazing of course.

54. Heol-y-cyw

-

Cyfeirnod Grid - SS 945 842 - Grid Reference

'heol' + 'y' + 'cyw'

'heol' meaning 'road' and 'y' meaning 'the' and 'cyw' usually referring to 'chicks' but can be used for the young of many animals

Fact File - The church organ (a Lid-diatt Pipe Organ) in St Paul's on the High Street, was purchased second-hand in 1909 and restored in 1992, and is believed now to be around 175 years old.

55. Wern Tarw

-

Cyfeirnod Grid - SS 960 845 - Grid Reference

o 'gwern' + 'tarw'

from 'gwern' meaning 'marsh' and 'tarw' meaning 'a bull'

Ffeil Ffeithiau - Mae'r cefn gwlad o amgylch Wern Tarw yn Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig oherwydd y cymysgedd o iseldir glaswellt, gan gynnwys ardaloedd sylweddol o laswelltir niwtral corsiog a sych, ynghyd ag ardaloedd coetir llydanddail a rhosir sy'n llawn bioamrywiaeth. Mae'r ardal hefyd yn darparu cynefin ar gyfer brith y gors sydd dan fygythiad.

Fact File - The countryside around Wern Tarw is a Site of Special Scientific Interest because of the mix of lowland grassland, including significant areas of marshy and dry neutral grassland, together with broadleaved woodland areas and heathland that are rich in biodiversity. The area also provides a habitat for the threatened Marsh Fritillary butterfly.

56. Rhiwceiliog

-

Cyfeirnod Grid - SS 964 841 - Grid Reference

'rhiw' + 'ceiliog'

'rhiw' meaning 'slope' and 'ceiliog' meaning 'a cockerel'

Ffeil Ffeithiau - Adeiladwyd Capel Soar ym 1876 i gymryd lle capel cynharach o 1851 ac mae'n Adeilad Rhestredig Gradd 2, oherwydd ei fod yn "gapel gwledig cymesurgyda chysylltiad i ddatblygiad diwydiannol cynnar yr ardal, ac yn cadw ei gymeriad gwreiddiol." Costiodd £600 i'w adeiladu.

Ffeil Ffeithiau - Cafodd organ yr eglwys (Organ Pibell Liddiatt) yn Eglwys Sant Paul ar y Stryd Fawr, ei brynu'n ail-law ym 1909 a'i adfer ym 1992, ac chredir erbyn hyn ei fod tua 175 mlwydd oed.

57. Pencoed

Cyfeirnod Grid - SS 959 816 - Grid Reference

'pen' + 'coed'

Ffeil Ffeithiau - Mae'r dystiolaeth gynharaf o fywyd o gwmpas Pencoed Ogof y Pebyll, sy'n heneb gofrestredig (safle archeolegol neu adeilad hanesyddol o bwysigrwydd cenedlaethol, sy'n cael eu hamddiffyn yn erbyn newid heb awdurdod) ac ymddengys bod pobl wedi byw yno ystod cyfnodau Neolitig neu'r Oes Efydd.

'pen' here meaning 'the end of' and 'coed' meaning 'woods'

Fact File - The earliest evidence of habitation around Pencoed is at Ogof y Pebyll, which is a scheduled monument (a nationally important archaeological site or historic building, given protection against unauthorised change) and appears to have been inhabited during Neolithic or Bronze Age periods.

58. Penprysg

Penprisk

Cyfeirnod Grid - SS 962 821 - Grid Reference

'pen' + 'prysg'

Ffeil Ffeithiau - Mae Pen-prisg, fel yr ysgrifennwyd yr enw lle ar fap ym 1877, yn rhannu rhan o'i enw gyda phentrefan Prysg y tu allan i'r Bontfaen, er bod hynny yn cael ei ddangos fel Prisc ar yr un map.

'pen' here meaning 'the end of' and 'prysg' meaning 'scrubland'

Fact File - Pen-prisg, as it was named on a map in 1877, shares part of its name with the hamlet of Prisk outside Cowbridge, though that is shown as Prisc on the same map.

59. Mawdlam

Maudlam

Cyfeirnod Grid - SS 807 819 - Grid Reference

yn wreiddiol o'r enw person 'Madlen'
yn deillio o'r eglwys leol yn enw 'Mair
Fadlen'

Ffeil Ffeithiau - Mae Eglwys y Santes
Fair Fadlen yn cael ei grybwyllyn gyn-
taf mewn gweithred o ganol y 13eg
ganrif, efallai o tua 1255.

60. Cynffig

Kenfig

Cyfeirnod Grid - SS 802 810 - Grid Reference

enw'r person a'r afon 'Cynffig' neu
'Cenffig'

Ffeil Ffeithiau - Mae pob wedi byw
yn yr ardal ers yr Oes Efydd a nawr
mae'r twyni tywod a'r pwll yn cael eu
dynodi fel Safle o Ddiddordeb
Gwyddonol Arbennig. Mae'r twyni yn
gartref i amrywiaeth o rywogaethau o
blanhigion ac anifeiliaid prin a dan
fygythiad, gan gynnwys nifer fawr o
degeirian y fign (Liparis loeselii).

the personal and river name 'Cynffig'
or 'Cenffig'

Fact File - The area has been inhabited
since the Bronze Age and now the
sand dunes and the pool are designated
a Site of Special Scientific Interest. The dunes are home to a variety
of rare and endangered species of
plants and animals, including a high
concentration of fen orchid (Liparis
loeselii).

Mawdlam

61. Corneli Waelod

South Cornelly

Cyfeirnod Grid - SS 820 803 - Grid Reference

efallai o 'carn' + yr enw personol 'Eli'
+ 'gwaelod' - wedi enwi ar ôl enw
fferm yn yr ardal

The English name distinguishes it from
North Cornelly, the Welsh name
possibly comes from 'carn' meaning 'a
cairn' the personal name 'Eli' and
'gwaelod' meaning 'lower', the name of
a local farm

Ffeil Ffeithiau - Er mai North Cornelly
yn Gymraeg yw Gogledd Cornelius
fel bod y ddwy iaith â'r un ystyr, Cor-
nelius Waelod oedd De Cornelius yn
wreiddiol yn y Gymraeg - ar ôl hen
enw fferm.

Fact File - Whereas North Cornelly
in Welsh is Gogledd Cornelius so they
both have the same meaning, South
Cornelly originally in Welsh is Cornelius
Waelod not De Cornelius - Lower Cornelly,
after an old farm name.

62. Notais

Nottage

Cyfeirnod Grid - SS 812 781 - Grid Reference

yn wreiddiol o'r Hen Saesneg 'hnott'
sef i docio coed + 'æsc' sef hen sillafiad
y goeden 'ash' neu'r 'onnen'

originally from the Old English 'hnott'
meaning 'to pollard' (as in to prune or
lop a tree) and 'æsc', an old spelling of
the 'ash tree'

Ffeil Ffeithiau - Lleolwyd pentref
gwreiddiol Notais ar fryncyn ger cil-
fach sy'n arwain at y môr, o bosibl
wedi'i dewis i leihau'r risg o ymoso-
diadau gan y Llychlynwyr. Dengys
arteffectau a darganfuwyd yn ardal
Notais bodolaeth posibl Pobl y Bicer, y
Celtiaid a'r Rhufeiniaid yno.

Fact File - The original village of
Nottage was sited on a small hill near
an inlet leading to the sea, possibly
chosen to reduce the risks of attacks
by Vikings. Artifacts found in and near
Nottage show possible habitation in
the area by the Beaker People, the
Celts and the Romans.

63. Porthcawl

'porth' + 'cawl'

Ffeil Ffeithiau - Un o'r prif resymau ceir cawl neu debyg ledled y byd yw oherwydd caiff ei wneud gyda pha bynnag cynhwysion sydd ar gael yn lleol ar y pryd. Mae'n bosibl felly bod y porth hwn, a ddatblygwyd ar ôl cwblhau'r dramffordd o feisydd glo a gweithfeydd haearn Maesteg, yn cyfeirio at y cyfoeth o fôr-fresych a dyfodd ar y glannau a byddai wedi cael eu defnyddio mewn cawl; mae gwemon athebyg yn cael eu defnyddio mewn coginio arfordirol traddodiadol.

64. Y Drenwydd yn Notais

Cyfeirnod Grid - SS 837 776 - Grid Reference
'tref' + 'newydd' + 'yn' ac yna'r un tarddiad ag enw pentref Notais

Ffeil Ffeithiau - Mae'r enw yn Gymraeg yn adlewyrchu'r enw llawn wreiddiol ac mae'r pentref yn dyddio nôl i'r 12fed ganrif. Dywedir i'r dŵr yn Ffynnon Sant Ioan bod â phriodweddau iachau.

Newton

The Welsh name means the 'new farmstead near Nottage' so its derivation is the same

Fact File - Originally 'Newton-in-Nottage' and still named as such in full in Welsh, the village dates back to the 12th century. The waters of St John's Well are reputed to have healing properties.

'porth' meaning 'port' or 'harbour' and 'cawl' here meaning 'kale'

Fact File - One of the main reasons that soup or broth dishes are found worldwide is because they are made with whatever ingredients are available locally at the time. It is possible therefore that this harbour, which was developed after the completion of the tramway from Maesteg's coalfields and ironworks, refers to the abundance of sea-kale that grew on the shores and would have been used in cawl; seaweed and the like being traditionally used in coastal cooking.

65. Llandudwg

Tythegston

Cyfeirnod Grid - SS 856 788 - Grid Reference

'llan' + enw'r sant 'Tudwg'

'llan' meaning 'church' and the saint's name 'Tudwg', the English is possibly a corruption of 'Tudwg' with 'ton' meaning 'farmstead'

Ffeil Ffeithiau - Cyfeiriwyd at Eglwys Tudwg Sant yn gyntaf ym 1173, ond mae'r heneb Gristnogol gynnar yn y fynwent a'r ymroddiad i sant Celtaidd yn awgrymu sylfaen cynharach. Mae'r Groes yn y fynwent yn Heneb Gofrestredig.

Fact File - The Church of St Tudwg was first mentioned in 1173 but an early Christian monument in the churchyard and the dedication to a Celtic saint suggest an earlier foundation. The Cross in the churchyard is a Scheduled Ancient Monument.

66. Merthyr Mawr

Cyfeirnod Grid - SS 885 776 - Grid Reference

'merthyr' + 'mawr'

'merthyr' meaning 'martyr' and 'mawr' here meaning 'greater'

Ffeil Ffeithiau - Mae Twyni Tywod Merthyr Mawr yn Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig ac mae'r plwyf (sy'n cynnwys Llandudwg) yn hanesyddol arwyddocaol gan fod ganddo 13 o Henebion Cofrestredig hefyd. Cafoedd rhan o'r filml 'Lawrence of Arabia' ei ffilmio ar y twyni tywod.

Fact File - The Merthyr Mawr Sand Dunes are a designated Site of Special Scientific Interest and the parish (which includes Tythegston) is also historically significant in that it has 13 Scheduled Monuments. Some of the filming of the film 'Lawrence of Arabia' took place on the dunes.

Merthyr Mawr

Defnyddiwyd y canlynol fel ffynonellau gwybodaeth wrth ymchwilio'r enwau lleoedd hyn.

The following were used as sources of information when researching these place names.

Diolch hefyd i Richard Morgan am ei gymorth ac am rannu'i arbenigedd.

Thanks also to Richard Morgan for his help and for sharing his expertise.

Dewi Davies	<u>Welsh Place Names and their Meanings</u> Cambrian Printers (1977)
Elwyn Davies	<u>Rhestr o Enwau Lleoedd</u> Gwasg Prifysgol Cymru (1967)
E.M. Davies	<u>Welsh Place Names: Their Meanings Explained</u> Celtic Educational Ltd (Ail Argraffiad - 1979)
Anthony Lias	<u>A Guide to Welsh Place Names</u> Gwasg Carreg Gwalch (1994)
Hywel Wyn Owen	<u>The Place Names of Wales</u> Gwasg Prifysgol Cymru (1998)
Hywel Wyn Owen / Richard Morgan	<u>Dictionary of the Place Names of Wales</u> Gwasg Gomer (Ail Argraffiad - 2008)
Arolwg Ordnans	<u>The Welsh origins of place names in Britain</u> e-lyfr: https://www.ordnancesurvey.co.uk/resources/historical-map-resources/welsh-placenames.html
The British Library	<u>Online Gallery</u> www.bl.uk/onlinegallery/onlineex/maps/index.html
Old-Maps.co.uk	<u>Britain's most comprehensive historical map archive</u> https://www.old-maps.co.uk/#/

Yn ogystal â'r uchod, defnyddiwyd nifer o hen fapiau, lluniau, gwybodaeth ar eglwysi a chapeli, ac erthyglau hanesyddol er mwyn olrhain datblygiad yr enwau lleoedd.

In addition to the above, a number of old maps, photos, information on churches and chapels, and historical articles were used to trace the development of the place names.

© Hawlfraint Cwmni2 a Menter Bro Ogwr yw'r map a'r llyfrynn hwn.

Cydnabyddir unrhyw ffynonellau gwybodaeth. Cedwir pob hawl.

Argraffiad Mai 2017

© This map and booklet are the copyright of Cwmni2 and Menter Bro Ogwr.

All sources of information are acknowledged. All rights reserved.

May 2017 Edition

Arbenigedd Ymarferol ar faterion y Gymraeg a Chydraddoldeb gan gynnwys:

- Polisiau, datganiadau a chanllawiau
- Hyfforddiant Ymwybyddiaeth
- Hyfforddiant Asesu Effaith
- Cymorth wrth ddelio â chwynion
- Cyfieithu a Phrawf-ddarllen
- Gwaith prosiect

Mae croeso i chi gyfathrebu yn Gymraeg neu Saesneg.

Practical Expertise on Welsh Language and Equalities issues including:

- Policies, statements and guidance
- Awareness Training
- Impact Assessment Training
- Support when dealing with complaints
- Translation and Proof-reading
- Project work

You are welcome to correspond in Welsh or English.

dai@cwmni2.cymru

DEFNYDDIWCH EICH CYMRAEG! USE YOUR WELSH!

USE IT OR LOSE IT

Mae Menter Bro Ogwr yn hybu ac yn hyrwyddo'r defnydd o'r iaith Gymraeg yn sir Pen-y-bont ar Ogwr. Bwriad y Fenter yw codi proffil yr iaith Gymraeg yn y sir gan gynyddu cyfleoedd trigolion o bob oedran ddefnyddio'r iaith mewn amrywieth o feysydd. Mae rhai o'r cyfleoedd rydyn ni'n cynnig yn cynnwys:

- Diwrnodau i'r Teulu
- Teithiau
- Clybiau Plant a Phobl Ifanc
- Sesiyau Cymraeg i ysgolion Ail-iaith
- Cyrsiau i oedolion trwy gyfrwng y Gymraeg
- Boreau Coffi
- Digwyddiadau tymhorol ac achlysurol
- Cyfleoedd Gwirfoddoli
- Cynlluniau Chwarae
- Gwobr Dug Caeredin
- Siop Siarad i ddysgwyr Cymraeg
- a llawer mwy!

Mae Menter Bro Ogwr hefyd yn berchen ar Siop yr Hen Bont - Siop lyfrau, anrhegion a chardiau Cymraeg ym Mhen-y-bont.

Os hoffech chi fod yn rhan o unrhyw un o brosiectau Menter Bro Ogwr neu am ragor o fanylion cysylltwch â ni nawr!

01656 732200
menter@broogwr.org
www.menterbroogwr.org

Dilynwch ni!!!

[f menterbroogwr / siopyrhenbont](https://www.facebook.com/menterbroogwr)
[@menterbroogwr / @SiopyrHenBont](https://twitter.com/menterbroogwr)

Menter Bro Ogwr promotes and furthers the use of the Welsh language in Bridgend county. Our intention is to raise the profile of the Welsh language in the Bridgend County by increasing the opportunities for residents to use the Welsh language in a variety of fields. Some of the opportunities we offer include:

- Days for the family
- Trips
- Youth and Children's Clubs
- Welsh sessions for English medium schools
- Welsh medium courses for Adults
- Coffee mornings
- Seasonal and occasional events
- Volunteering opportunities
- Playschemes
- Duke of Edinburgh Award
- Conversational sessions for Welsh learners
- and more!

Menter Bro Ogwr also owns Siop yr Hen Bont - the Welsh book, gift and card shop on the old bridge in Bridgend town centre.

If you would like to get involved in any of Menter Bro Ogwr's projects or for more information please contact us now!

01656 732200
menter@broogwr.org
www.menterbroogwr.org

Follow us!!!
[f menterbroogwr / siopyrhenbont](https://www.facebook.com/menterbroogwr)
[@menterbroogwr / @SiopyrHenBont](https://twitter.com/menterbroogwr)